

**BA "Bīstamo atkritumu apsaimniekošanas
sistēmas izveide Latvijā"**

Saturs

Ievads

Stratēģijas mērķi un prioritātes

Pašreizējā situācija

Bīstamo atkritumu ģenerācijas apjomi, apsaimniekošanas prakse
Likumdošana
Paveiktās praktiskās darbības BA apsaimniekošanas sistēmas ieviešanā

Ar BA saistītās likumdošanas un normatīvo aktu sistēmas sakārtošana

BA apsaimniekošanas sistēmas institucionālās sistēmas izveide

Institucionālās struktūras pilnveidošana
VARAM organizatoriskās struktūras pilnveidošana
Sabiedrības iesaistīšana, tās apziņas līmeņa celšana un vērtību maiņa
Citu ministriju un to subordinēto struktūru iesaiste bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmā

Praktiskie pasākumi BA apsaimniekošanas sistēmas ieviešanai

BA dedzināšanas jaudas izveide

BA galējās deponēšanas poligona izveide

Pārkraušanas staciju tīkla izveide

Medicīnisko atkritumu pārstrādes sistēmas izveide

Naftas produktu atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveide

Sadzīves BA apsaimniekošanas izveide
Azbesta atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveide
Avāriju gadījumos radušos bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveide
Ostu atkritumu apsaimniekošana
Latvijas „Karstie punkti”, to sanācības pasākumi

BA apsaimniekošanas sistēmas ieviešanas finansēšanas avoti

BA apsaimniekošanas sistēmas finansēšanas mehānisma attīstīšanas plāns

BA noglabāšanas galējās deponēšanas poligonā dotēšana
Pakāpeniska dotācijas samazināšana
„Piesārņotājs maksā” principa ieviešana
Latvijas finansu resursu izmantošana
ES pirmsstrukturālo fondu izmantošanas iespējas

Stratēģijas ietekmes uz vidi novērtējums

Ievads

Bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveide ir uzskatāma par vienu no būtiskākajiem vides aizsardzības aspektiem, tādēļ tās izveide kā viena no vides aizsardzības nozares prioritātēm ir minēta gan LR vides politikas plānā, gan LR valdību deklarācijās. Vides aizsardzības jomas sakārtošanas atbilstoši ES standartiem ir būtisks faktors Latvijas sekmīgā virzībā uz ES. Sākotnēji bīstamo atkritumu apsaimniekošanas stratēģijas pamatnostādnes tika fiksētas Dānijas Vides aģentūras finansēta izpētes darba laikā. Patlaban, ņemot vērā notikušās izmaiņas, kuras ir saistītas ar uzņēmumu privatizāciju un situāciju valsts ekonomikā vispār, ir radusies objektīva nepieciešamība pēc bīstamo atkritumu stratēģijas.

Stratēģija ir fokusēta uz VARAM un tās struktūrām, tomēr jāņem vērā, ka vairāku stratēģijā minēto punktu īstenošanai ir nepieciešams organizēt ciešu sadarbību starp citām valdības un pašvaldību struktūrām. Stratēģijas izstrādes laikā tika veiktas VARAM atbildīgo amatpersonu, kā arī citu bīstamo atkritumu apsaimniekošanā iesaistīto organizāciju pārstāvju intervijas, kā arī organizēts seminārs, kurā piedalījās valsts un pašvaldību organizāciju, atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu, nevalstisko organizāciju pārstāvji.

Stratēģijas mērķi un prioritātes

Stratēģijas mērķis ir:

- izveidot Latvijas Republikā Eiropas Savienības likumdošanas normām atbilstošu, videi drošu, valsts mēroga bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmu, tādējādi minimizējot bīstamo atkritumu nelabvēlīgo ietekmi uz vidi.

Sistēmai jāatbilst sekojošām prasībām:

- Sistēmai pēc tās pilnīgas izveidošanas jābūt ilgtspējīgai, tai jādarbojas pēc principa "Piesārņotājs maksā", nodrošinot sistēmas darbību no līdzekļiem, kuri tiks iekasēti no atkritumu ģeneratoriem par to pārstrādi vai galējo deponēšanu.
- Sistēmai jānodrošina adekvātas informācijas, par bīstamo atkritumu ģenerāciju, transportu, pārstrādi un galējo deponēšanu, operatīvu apmaiņu starp bīstamo atkritumu apsaimniekošanā iesaistītajām institūcijām, adekvātu un kompetentu lēmumu pieņemšanu, kā arī to izpildes kontroli.
- Sistēmai jāstimulē tīrāko tehnoloģiju ieviešana ražošanā.

1. Gardenes bīstamo atkritumu pagaidu glabātuvē savākto bezsaimnieka pesticīdu likvidēšana. Ņemot vērā iepriekšējos praktiskos pasākumus bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas ieviešanā, ir nepieciešams noorganizēt Gardenes bīstamo atkritumu pagaidu glabātuvē savākto atkritumu pārstrādi vai galējo deponēšanu.

2. Izveidot bīstamo atkritumu galējās deponēšanas poligону. Nodrošināt šāda objekta izveidi un ekspluatāciju ar atbilstošajiem normatīvajiem aktiem.

3. Izveidot valsts mēroga bīstamo atkritumu savākšanas un pārkraušanas punktu tīklu, to iespējami saistot ar 500- programmas ietvaros jaunveidojamo reģionālo sadzīves atkritumu izgāztuvju sistēmu, kā arī izveidot bīstamo atkritumu transportēšanas sistēmu uz pārstrādes un deponēšanas uzņēmumiem.

4. Izveidot avāriju gadījumā operatīvas informācijas apmaiņas un iesaistīto institūciju koordinācijas sistēmu, radušos bīstamo atkritumu savākšanas, neitralizācijas, pārstrādes un deponēšanas sistēmu.

5. Izveidot valsts mēroga bīstamo atkritumu apsaimniekošanas institucionālo sistēmu, iesaistot tajā valsts institūcijas un pašvaldības, kas nodrošinātu adekvātu atļauju darbībām ar bīstamajiem atkritumiem izsniegšanu, uzņēmumu inspekciju, un piespiedu pasākumu veikšanu.

6. Sakārtot specifisku bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sektorus (infekciozie atkritumi, azbesta atkritumi, ostu atkritumi, u.c.), veicot tehniski ekonomiskā pamatojuma novērtējumu un atkritumu apsaimniekošanas ieviešanu.

Pašreizējā situācija

Bīstamo atkritumu ģenerācijas apjomi, apsaimniekošanas prakse

Aizsākumi nopietnai un sistemātiskai nacionālās bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveidošanai ir meklējami 1995. gadā, kad apvienojot Dānijas valdības finansiālo palīdzību un Eiropas Savienības Phare Pārrobežu programmas ietvaros piešķirto finansējumu, tika uzsākti pētījumi par Bīstamo atkritumu ģenerācijas apjomiem Latvijas Republikā, to glabāšanas apjomiem republikas uzņēmumos.

Veicot rindu pētījumu, ir noskaidrots, ka, samazinoties rūpnieciskās ražošanas apjomiem pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas, ir samazinājusies arī bīstamo atkritumu ģenerācijas apjomi.

1. tabula. Bīstamie atkritumi, kas veidojas Latvijā un kuru pārstrādei nepieciešamas speciālas jaudas.

Npk.	Bīstamo atkritumu grupa	Daudzums, t/gadā
1.	Naftas produktus saturošie atkritumi, kas apstrādājami, sadedzināmi, vai citādi utilizējami	20 000
2.	Organiskie bīstamie atkritumi speciālai sadedzināšanai	4000
3.	Neorganiskie bīstamie atkritumi fiziko-ķīmiskai apstrādei	500
4.	Bīstamie atkritumi, kuri apglabājami speciālā poligonā	7000

Esošā statistika par bīstamo atkritumu ģenerāciju un glabāšanu jāuzskata par nepilnīgu, jo Latvijas Republikā nav vēl pilnībā izveidota un ieviesta normatīvo aktu sistēma, kura regulētu atļauju režīmu darbībām ar bīstamajiem atkritumiem, kā arī bīstamo atkritumu ģenerācijas uzskaites un starpinstitūciju kustības kontroles procedūras.

Pašreizējā laika posmā ir ierobežotas iespējas bīstamo atkritumu pārstrādē vairākos bīstamo atkritumu sektoros. Tirgus iniciētas darbības notiek naftas produktu atkritumu savākšanā un likvidācijā, automašīnu akumulatoru savākšanā un pārstrādē, luminiscento lampu pārstrādē. Vairāki uzņēmumi nodarbojas ar atkritumu specifisku atkritumu veidu (daļa medicīnisko un industriālo atkritumu), savākšanu un likvidāciju sadedzinot. Eiropas likumdošanai atbilstošas iespējas deponēt atkritumus galējās deponēšanas poligonā nepastāv vispār. Uzņēmumiem bīstamie atkritumi, kurus nevar pārstrādāt ir jāuzglabā uzņēmuma teritorijā. Netiek veikta sadzīves atkritumu šķirošana, tādejādi to bīstamā komponente nonāk sadzīves atkritumu izgāztuvēs.

Īstenojot bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas ieviešanas pirmo posmu tiek savākti bezsaimnieku pesticīdi un izvietoti Gardenes bīstamo atkritumu pagaidu glabātuvē. Notiek arī brīvā tirgus stimulētas komerciālas darbības ar bīstamajiem atkritumiem (piem. naftas produktiem, akumulatoriem), bet to apsaimniekošanas sistēmas pilnvērtīga izveide ir tikai sākuma posmā. Vides aizsardzības fonds dotē uzņēmumus, kuri nodarbojas ar bīstamo atkritumu savākšanu un pārstrādi. Tomēr sistēmā trūkst būtisku infrastruktūras objektu un institucionālās struktūras komponentu.

Likumdošana

Pašlaik Latvijas Republikā ir pieņemti galvenie likumdošanas akti, kuri regulē bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sfēru.

2. tabula. Latvijas Republikas likumdošanas aktu par bīstamajiem atkritumiem hronoloģija.

Normatīvais akts	Pieņemšanas gads
Likums par vides aizsardzību	1991.
Likums par bīstamajiem atkritumiem	1993. ar labojumiem 1996.
MK noteikumi Nr. 353 " Kārtība, kādā noformējami dokumenti darbībām ar bīstamajiem atkritumiem	1996.
MK noteikumi Nr. 298 " Noteikumi par bīstamo atkritumu klasifikāciju un bīstamības kritērijiem"	1997.

Patlaban spēkā esošā likumdošana, kura regulē bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmu nav pilnīga, jo neatbilst Eiropas savienības atbilstošu direktīvu prasībām. Vairākas būtiskas bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sfēras nav nodrošinātas ar atbilstošu Latvijas Republikas likumdošanas bāzi. Kā būtiskākās šādas sfēras jāmin bīstamo atkritumu sadedzināšana, naftas produktus saturošu atkritumu apsaimniekošana, bateriju un akumulatoru apsaimniekošana, PHB/PHT* saturošu atkritumu apsaimniekošana, titāna dioksīda ražošanas atkritumu apsaimniekošana. Daļa no šiem normatīvajiem aktiem pašlaik ir sagatavošanas stadijā. Nav pilnīgu zemākā līmeņa normatīvie aktu - noteikumu, kuri regulētu praktiskās darbības ar bīstamajiem atkritumiem, piemēram, to iepakošanu, transportēšanu, marķēšanu, administrējošās sistēmas kompetenci un iesaisti procesā, u.c. Pilnībā nestrādā arī atļauju darbībām ar bīstamajiem atkritumiem izsniegšanas un tajās fiksēto prasību izpildes kontroles mehānisms.

* PHB/PHT – polihlorētie bifenili un polihlorētie terfenili

Paveiktās praktiskās darbības BA apsaimniekošanas sistēmas ieviešanā

Bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveides projekts ir uzsākts 1995. gadā un tā galvenais mērķis ir izveidot bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmu, kuras būtiskākās sastāvdaļas ir ekoloģiski droša bīstamo atkritumu uzglabāšana un pārstrāde. Patreiz ir izvēlēta vieta un pabeigta I kārtā bīstamo atkritumu pagaidu glabātuvei Gardenē. Ir novērtēts Krievijas armijas radītais piesārņojums un izveidota speciāla novietnes vides stāvokļa monitoringa sistēma.

Ar LR Ministru Kabineta lēmumu ir izveidota speciāla bīstamo atkritumu apsaimniekošanas akciju sabiedrība "BAO", kuras apsaimniekošanā uz līguma pamata ir nodota Gardenes bīstamo atkritumu novietne. 1997. gada jūnijā akciju sabiedrība "BAO" uzsāka bezsaimnieku pesticīdu identifikāciju un savākšanu Jelgavas reģionālās vides pārvaldes teritorijā. Pesticīdu savākšanu ir plānots pabeigt 1999. gadā. Pašlaik Gardenes bīstamo atkritumu novietnē ir ievests ap 1200 tonnu šo ķīmikāliju.

PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS STADIJA

1995. - 1996.g. tika pabeigti visi galvenie pasākumi, kas saistīti ar bīstamo atkritumu apsaimniekošanas koncepcijas un stratēģijas pirmās fāzes izstrādi. 1996.gadā arī tika pabeigta Gardenes bīstamo atkritumu novietnes celtniecības I kārtā, novērtēts iepriekšējā lietotāja atstātais piesārņojums un izveidota monitoringa sistēma.

1997.gadā tika paveikti sekojoši uzdevumi:

- izveidota datorizēta bīstamo atkritumu reģistrācijas sistēma (a/s "BAO"),
- agatavots ietekmes uz vidi novērtējums piedāvātajai bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmai saistībā ar Gardenes pagaidu novietnes apsaimniekošanu,

- uzsākta nelikvīdo lauksaimniecības ķīmikāliju savākšana un izvietošana Gardenes novietnē,
- sākti Gardenes bīstamo atkritumu novietnes II kārtas (automašīnu mazgāšanas iekārtu, autosvaru, 3. ēkas rekonstrukcija) projektēšanas un celtniecības darbi,
- turpināti tehnisko risinājumu meklējumi bīstamo atkritumu sadedzināšanas un citu utilizācijas pasākumu veikšanai,
- uzsākti priekšdarbi bīstamo atkritumu poligona vietas izvēlei.

1998. gadā. tika sasniegti sekojoši rezultāti:

- Turpināta nelikvīdo pesticīdu savākšana un izvietošana Gardenes pagaidu novietnē,
- Pabeigta 3. ēkas rekonstrukcija Gardenes pagaidu novietnē, sākta automašīnu mazgāšanas iekārtu būve,
- Sagatavota konkursa dokumentācija bīstamo atkritumu dedzināšanas iekārtas iegādei
- Ir veikta bīstamo atkritumu poligona vietu alternatīvu analīze un izvēlētas 6 vietas, kurās potenciāli var tikt izvietots bīstamo atkritumu poligons.

PROGRAMMAS IZSTRĀDEI UN ĪSTENOŠANAI PATĒRĒTO FINANSU UN DARBA RESURSU APJOMS

Ņemot vērā, ka nacionālās bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveidei kopumā ir nepieciešami samērā lieli finansiālie līdzekļi (aprēķināts, ka līdz pilnīgai sistēmas izveidošanas pabeigšanai apmēram līdz 2001.gadam būs nepieciešams ap 10,0 milj. Ls), jau plānojot projektu, tika paredzēts, ka šāda projekta finansēšanā vienīgā iespējamā ekonomiskā pieeja varētu būt kopfinansēšanas principa piemērošana (t.i. dažādu finanšu avotu kopīga izmantošana). Minētais finansēšanas princips arī tika realizēts, un šobrīd projekts tiek finansēts no Valsts budžeta, ES Phare programmām, kā arī tam ir bijis Dānijas Vides aģentūras grants. Tiek arī plānots, ka pakāpeniski bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmai jāklūst pašfinansējošai un, ka pēc 2001. gada visas ekspluatācijas un attīstības izmaksas tiek segtas pilnībā no bīstamo atkritumu radītāju maksām.

Programmas attīstības perspektīvas **1999. gadā:**

- paredzēts pabeigt nelikvīdo lauksaimniecības ķīmikāliju savākšanu Daugavpils un Preiļu reģionā;
- paredzēts sākt Krievijas nelikvīdo pesticīdu novietnes sakārtošanu;
- veikt bīstamo atkritumu sadedzināšanas un citu utilizācijas iekārtu iegādi, veikt projektēšanas, celtniecības darbus un sākt iekārtu montāžu;
- veikt ietekmes uz vidi novērtējumu trīs, četrām visperspektīvākajām vietām bīstamo atkritumu poligona izveidei, kuras eksperti noteiks tehniski ekonomiskā pamatojuma pētījumu laikā;
- veikt priekšdarbus, lai sāktu bīstamo atkritumu poligona projektēšanu.

Ar BA saistītās likumdošanas un normatīvo aktu sistēmas sakārtošana

Lai nodrošinātu Eiropas savienības normām atbilstošu Latvijas likumdošanas izstrādi un bīstamo atkritumu sistēmas efektīvu ieviešanu, sadarbībā ar ārvalstu ekspertiem projekta LAT – 107 ietvaros ir izstrādāts likumdošanas harmonizācijas plāns bīstamo atkritumu sektorā, lai ieviestu attiecīgo Eiropas Savienības direktīvu prasības Latvijas likumdošanā. Bīstamo atkritumu sektora likumdošanas aktu harmonizācija notiks saskaņā ar sektoriālo atkritumu stratēģijas plānu.

3. tabula. Bīstamo atkritumu likumdošanas transpozīcijas plāns un atbildīgās institūcijas.

ES direktīva	Transponēšana Latvijas likumos	Atbildīgā institūcija
75/442/EEC par atkritumiem	- Likums par sadzīves atkritumiem; - Likuma "Par vides aizsardzību" labojumi; - Pagaidu noteikumi par atļaujām darbībām ar atkritumiem; - Pagaidu noteikumi par kārtību kādā noformējami dokumenti darbībām ar atkritumiem; - Pagaidu noteikumi par sadzīves atkritumu klasifikāciju un kritērijiem.	VARAM Vides aizsardzības departaments
91/689/EEC par bīstamajiem atkritumiem	- Labojumi likumam "Par bīstamajiem atkritumiem"; - Likums "Par sadzīves atkritumiem"; - Likuma "Par vides aizsardzību labojumi"; - Pagaidu noteikumi par atļaujām darbībām ar atkritumiem; - Labojumi noteikumos par kārtību, kādā noformējami dokumenti darbībām ar bīstamajiem atkritumiem; - Labojumi noteikumos par bīstamo atkritumu klasifikāciju un bīstamības kritērijiem.	VARAM Vides aizsardzības departaments
78/176/EEC par TiO ₂ ražošanas atkritumiem	- Pagaidu noteikumi par TiO ₂ ražošanas atkritumiem.	VARAM Vides aizsardzības departaments
94/62/EEC par iepakojumu un piepakojuma atkritumiem	- Pagaidu noteikumi par iepakojumu un iepakojuma atkritumiem; - Likums par dabas resursa nodokli; - Noteikumi par likuma par dabas resursa nodokli piemērošanas kārtību.	VARAM Vides aizsardzības departaments
75/439/EEC par naftas produktu atkritumu deponēšanu	- Pagaidu noteikumi par naftas produktu atkritumu apsaimniekošanu (deponēšanu).	VARAM Vides aizsardzības departaments
96/59/EC par polihlorbifenilu un polihlorterfenilu deponēšanu	- Pagaidu noteikumi par polihlorbifenilu un polihlorterfenilu apsaimniekošanu (deponēšanu).	VARAM Vides aizsardzības departaments
91/157/EEC par bīstamas vielas saturošām baterijām un akumulatoriem	- Pagaidu noteikumi par bīstamas vielas saturošu bateriju un akumulatoru apsaimniekošanu (deponēšanu).	VARAM Vides aizsardzības departaments
86/278/EEC par vides aizsardzību un sevišķi augsnes aizsardzību, kad notekūdeņu attīrīšanas dūņas tiek izmantotas lauksaimniecībā	- Labojumi noteikumos par notekūdeņu attīrīšanas dūņu izmantošanu augsnes mēslošanai organizējot publiskos sabiedriskos darbus.	VARAM Vides aizsardzības departaments
89/369/EEC par gaisa piesārņojuma palielināšanās novēršanu no jaunām municipālo atkritumu dedzināšanas iekārtām.	- Pagaidu noteikumi par atmosfēru piesārņojuma no dedzināšanas iekārtām enerģētikā un industrijā emisiju novēršanu, aizliegumu un kontroli; - Likums par sadzīves atkritumiem.	VARAM Vides aizsardzības departaments
89/429/EEC par gaisa piesārņojuma samazināšanu no eksistējošām municipālo atkritumu	- Pagaidu noteikumi par atmosfēru piesārņojuma no dedzināšanas iekārtām enerģētikā un industrijā emisiju novēršanu, aizliegumu un kontroli; - Likums par sadzīves atkritumiem	VARAM Vides aizsardzības departaments

sadedzināšanas iekārtām		
94/67/EC par bīstamo atkritumu dedzināšanu	- Pagaidu noteikumi par bīstamo atkritumu sadedzināšanu.	VARAM Vides aizsardzības departaments
82/883/EEC par ar titāna dioksīda atkritumiem saistītu objektu uzraudzības un monitoringa procedūrām	- Pagaidu noteikumi par atkritumiem no titāna dioksīda industrijas.	VARAM Vides aizsardzības departaments
92/112/EEC par titāna dioksīda industrijas ražošanas atkritumu samazināšanas un iespējamā piesārņojuma novēršanas harmonizācijas programmām	- Pagaidu noteikumi par atkritumiem no titāna dioksīda industrijas.	VARAM Vides aizsardzības departaments

BA apsaimniekošanas sistēmas institucionālās sistēmas izveide

Institucionālās struktūras pilnveidošana

VARAM organizatoriskās struktūras pilnveidošana

VARAM un tai pakļautās organizācijas ir atbildīga par atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu, tajā skaitā arī par bīstamo atkritumu apsaimniekošanu, citas ministrijas veic dažādas palīgfunkcijas bīstamo atkritumu apsaimniekošanā. Funkcijas bīstamo atkritumu apsaimniekošanā ir sadalītas starp dažādām VARAM struktūrvienībām un tās pakļautībā esošām organizācijām.

4. tabula. VARAM struktūrvienības un kompetences sadalījums.

Organizācija	Kompetences sfēra
VARAM	Politikas veidošana, likumdošanas aktu sagatavošana, vides administrācijas zemāko līmeņu aktivitāšu koordinācija.
Vides Valsts inspekcija	Normatīvo aktu izpildes vides aizsardzības jomā kontroles un uzraudzības funkcija. Reģionālo pārvalžu uzraudzības funkcija
Latvijas Vides datu centrs	Datu kompilācija un apstrāde par bīstamo atkritumu ģenerāciju un deponēšanu
Konsultāciju un monitoringa centrs	Stratēģiskā plānošana, informācijas par vides aizsardzību sagatavošana un izplatīšana
Reģionālās vides pārvaldes (8)	Bīstamo atkritumu apsaimniekošanas kontrole uzņēmumos, datu savākšana
BAPIV	Investīciju projektu realizācija, stratēģiskā plānošana

Bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas ieviešanas projekta vadīšanai ir izveidota starpresoru vadības grupa. Tajā iekļauti speciālisti no VARAM struktūrvienībām, Ekonomikas ministrijas, Labklājības ministrijas, Iekšlietu ministrijas, kā arī pašvaldību pārstāvji. Lai pilnvērtīgi pildītu uzraudzību pār bīstamo atkritumu ģenerāciju un starporganizāciju kustību ir nepieciešams uzlabot pastāvošo organizacionālo struktūru veidojot jaunas struktūras ar attiecīgām funkcijām, kuras patlaban vēl netiek pildītas. Nepieciešams izveidot struktūrvienību, kura sekos bīstamo atkritumu starporganizāciju kustībai, uzskaitīs izsniegtās atļaujas darbībām ar bīstamajiem atkritumiem, veiks atļauju izsniegšanas metodisko vadību veiks koordinators funkcijas starp citām bīstamo atkritumu apsaimniekošanā iesaistītajām ministrijām un to struktūrvienībām.

Sabiedrības iesaistīšana, tās apziņas līmeņa celšana un vērtību maiņa

Sabiedrības iesaistīšana bīstamo atkritumu apsaimniekošanas procesā ir viens no institucionālo struktūru veidošanas neatņemamām sastāvdaļām. Sabiedrība tiek iesaistīta procesā saskaņā ar likumdošanas aktiem; likumu Par ietekmes uz vidi novērtējumu, kurā paredzēta projektu, kuri pakļauti ietekmes uz vidi novērtējumam, publiskā apspriešanā. Arī IPNK direktīva paredz sabiedrības iesaistīšanu atļaujas piešķiršanas procesā.

Bez iedzīvotāju formālās iesaistīšanas bīstamo atkritumu apsaimniekošanas procesā svarīgs faktors sekmīgi sistēmas funkcionēšanai ir vispārējā iedzīvotāju apziņas un izglītības līmeņa celšanai, motivācijas veidošanai pēc augstākiem vides standartiem un attiecīga uzvedības kodeksa pieņemšanai. Tādejādi bez formālajiem pasākumiem attiecīgajām kompetentajām institūcijām ir jāveicina vispārīgo vides izglītības jautājumu pasniegšana sabiedrībai gan dažāda līmeņa un formu izglītības kursos, gan arī veicot sabiedrības informēšanu izmantojot masu saziņas līdzekļus un dažādas informācijas kampaņas. Sabiedrības jāinformē gan par bīstamo atkritumu apsaimniekošanas teorētiskajiem aspektiem, gan par konkrētajiem projektiem.

Citu ministriju un to subordinēto struktūru iesaiste bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmā

Labklājības ministrija ir atbildīga par "iekšējās vides" aizsardzības aspektiem, sabiedrības veselības aizsardzības un darba aizsardzības jautājumiem, kā arī radiācijas drošības aspektiem medicīnā.

Satiksmes ministrija ir atbildīga par vispārējo bīstamo vielu, tajā skaitā arī par bīstamo atkritumu drošas transportēšanas organizēšanu.

Finansu ministrija un tai subordinātās institūcijas ir atbildīgas par nodokļu un nodevu sistēmas administrēšanu valstī.

Iekšlietu ministrija ir atbildīga par vides aizsardzības aspektiem saistībā ar ugunsdrošību, glābšanas darbiem un civilo aizsardzību. Būtiskākais aspekts saistībā ar bīstamo atkritumu apsaimniekošanu ir avāriju un katastrofu seku likvidācija.

Ekonomikas ministrija nav tiešā veidā iekļauta bīstamo atkritumu apsaimniekošanā, lai gan divu to pakļauto institūciju kompetence attīcas uz vides aizsardzības politiku: Enerģētikas regulēšanas padome, Latvijas nacionālā akreditācijas padome.

Zemkopības ministrija bīstamo atkritumu apsaimniekošanā ir iesaistīta netieši kā agroķīmisko preparātu glabāšanas un lietošanas reglamentētājs, gan arī veterināro atkritumu apsaimniekošanas organizētāja.

Aizsardzības ministrija - ir atbildīga par vides aizsardzības aspektiem saistībā ar Valsts aizsardzības sistēmu, tās infrastruktūras objektiem.

Pašvaldības - saskaņā ar pašreiz spēkā esošo likumdošanu veic ļoti būtisku funkciju – saskaņā ar attiecīgo vides aizsardzības reģionālo pārvalžu atzinumu izdod uzņēmumiem atļaujas darbībām ar bīstamajiem atkritumiem, kā arī veic citas likumdošanā paredzētās funkcijas.

Ņemot vērā, ka galvenās atļauju izsniedzējas organizācijas ir pašvaldības, ir nepieciešams sadarbībā ar VARAM sakārtot atļauju izsniegšanas, reģistrācijas un kontroles mehānismu darbībām ar bīstamajiem atkritumiem.

Praktiskie pasākumi BA apsaimniekošanas sistēmas ieviešanai

BA dedzināšanas jaudas izveide

Pirmā prioritāte bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveidē pašreizējā tās attīstības fāzē ir - Gardenes bīstamo atkritumu pagaidu glabātvē savākto bezsaimnieku pesticīdu likvidācija. Bīstamo atkritumu likvidācijas iekārtas palaišanai ekspluatācijā jānotiek 2000. gada vidū. Pēc iekārtas palaišanas ekspluatācijā, tās sākotnējās ekspluatācijas periodā - pirmajos 18 mēnešos jānotiek apmēram 1800 t pesticīdu un tiem līdzīgo bīstamo atkritumu likvidācijai. Tālākā bīstamo atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras attīstība var risināties sekojoši:

- Pēc Gardenes bīstamo atkritumu pagaidu glabātvē savākto pesticīdu likvidācijas iekārtas līzings tiek pārtraukts, ja, sakārtojot atļauju sistēmu darbībām ar bīstamajiem atkritumiem, nav gūts apstiprinājums dedzināšanas iekārtas pastāvīgai klātbūtnei Latvijas teritorijā attiecīgo atkritumu trūkuma dēļ.
- Pēc Gardenes bīstamo atkritumu pagaidu glabātvē savākto pesticīdu likvidācijas dedzināšanas iekārta tiek nopirkta pastāvīgai ekspluatācijai. Tajā tiek likvidēti visi Latvijas teritorijā ģenerētie atkritumi, kuru likvidācijas procesā nepieciešama augsttemperatūras dedzināšana ar izplūdes gāzu attīrīšanu, kā arī, ja iekārtai ir brīva jauda, citi atkritumu veidi.
- Pēc Gardenes bīstamo atkritumu pagaidu glabātvē savākto pesticīdu likvidācijas, sadarbībā ar citām Baltijas valstīm, atkritumu sadedzināšanas iekārta tiek izmantota pakalpojumu sniegšanai Baltijas valstu uzņēmumiem to atkritumu likvidācijai, pie nosacījuma, ka tiek panākta vienošanās ar citu Baltijas valstu kompetentām institūcijām par šādu sadarbības veidu.

Dedzināšanas iekārtas novietošanas vietas izvēli jānotiek veicot izsoli pašvaldībām par tiesībām uzstādīt iekārtu to teritorijā. Dedzināšanas iekārtas uzstādīšanas vietas galējai izvēlei jānotiek pēc ietekmes uz vidi novērtēšanas procedūras.

Izsole pašvaldībām par tiesībām uzstādīt dedzināšanas iekārtu jānotiek 1999. gada martā – aprīlī.

Gardenes bīstamo atkritumu pagaidu glabātvē savākto pesticīdu likvidācijai jā sākas 2000. gada trešajā ceturksnī.

Atbildīgās institūcijas par projekta realizāciju – VARAM Investīciju departaments, Vides aizsardzības departaments, Bīstamo atkritumu projekta ieviešanas vienība.

BA galējās deponēšanas poligona izveide

Bīstamo atkritumu galējās deponēšanas poligons ir infrastruktūras objekts, bez kura nav iespējama bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveide.

Latvijā ir jāizveido viens bīstamo atkritumu galējās deponēšanas poligons. Tā izveidei jānotiek saskaņā ar Eiropas Savienības direktīvas uzmetumu par atkritumu poligoniem COM (97) 105, un attiecīgo Latvijas likumdošanu.

Poligona pirmās kārtas paredzēta 20 gadu darbībai.

Deponējamo atkritumu daudzums var ievērojami pieaugt pieņemot un ieviešot jaunus likumdošanas aktus, piemēram ieviešot Lielo sadedzināšanas iekārtu direktīvu atkritumi, kuri rodas katlumāju dūmgāzu attīrīšanas rezultātā, kuri saskaņā ar klasifikāciju ir bīstamie atkritumi būs jādeponē poligonā.

Bīstamo atkritumu galējās deponēšanas poligona vietas izvēlei jānotiek līdz 1999. gada beigām.

Bīstamo atkritumu poligona celtniecība jāpabeidz 2001. gadā.

Atbildīgās institūcijas par projekta realizāciju – VARAM Investīciju departaments, Vides aizsardzības departaments, Būvniecības departaments, Bīstamo atkritumu projekta ieviešanas vienība.

Pārkraušanas staciju tīkla izveide

Efektīvākai bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas darbībai neskaitot galvenos infrastruktūras objektus (sadedzināšanas iekārtas, poligons, pārstrādes iekārtas), lai samazinātu transportēšanas izmaksas un radītu iespēju veikt pirmējo atkritumu šķirošanu un apstrādi ir nepieciešams, kā atsevišķus infrastruktūras objektus, izveidot pārkraušanas staciju tīklu. Pārkraušanas staciju funkcijās jāietilpst arī sadzīves atkritumu bīstamās komponentes uzkrāšana (ieskaitot nolietoto sadzīves tehniku). Pārkraušanas staciju izveide jākoordinē ar attiecīgām pašvaldībām. Šādu staciju izveides finansēšana var notikt pēc kopfinansēšanas principa, piesaistot arī pašvaldību līdzekļus.

Pārkraušanas staciju tīkls var tikt saistīts ar jaunveidojamo sadzīves atkritumu apsaimniekošanas valsts programmu "500 – ". Nepieciešamības gadījumā speciālas pārkraušanas stacijas ir izveidojamas specifiskos objektos, piem. ostās kuģu balsta ūdeņu un citu atkritumu savākšanai un pirmējai apstrādei.

Atbildīgās institūcijas par projekta realizāciju – VARAM Investīciju departaments, Vides aizsardzības departaments, Bīstamo atkritumu projekta ieviešanas vienība.

Medicīnisko atkritumu pārstrādes sistēmas izveide

Saskaņā ar Eiropas Savienības direktīvas 91/689/EC pielikumu III infekciozie medicīnas atkritumi ir klasificējami kā bīstamie atkritumi. Infekciozie atkritumi saskaņā ar definīciju direktīvā ir, "ja tie satur dzīvotspējīgus mikroorganismus vai to toksīnus par kuriem ir droši zināms, vai ir ticams, ka tie var izraisīt slimības cilvēkiem vai citiem dzīvjiem organismiem".

Infekciozo atkritumu pašreizējā ģenerācija Latvijas Republikā tiek vērtēta apmēram 1400 t/gadā.

Eiropas Savienības direktīvas projekts COM(97) 105 nosaka, ka infekciozo atkritumu galējo deponēšanu nedrīkst veikt atkritumu poligonos, bet tā ir jāveic atkritumus pārstrādājot. Direktīvas normas atļauj atsevišķos gadījumos infekciozos atkritumus sadedzināt kopā ar municipālajiem atkritumiem, bet, ņemot vērā, ka Latvijā nav sadzīves atkritumu dedzināšanas iekārtu, ir jāatrod cits risinājums.

Tādejādi veselības aizsardzības organizācijas ir nepieciešams iekļaut bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmā, attiecinot uz tām vispārīgos noteikumus, bet ņemot vērā to specifiku.

Sistēmas izveide jāorganizē etapos:

1. Pētījums par bīstamo atkritumu ģenerācijas daudzumiem veselības aizsardzības organizācijās, to apsaimniekošanas pašreizējo praksi, esošiem atkritumu likvidācijas infrastruktūras objektiem, to jaudu atbilstībai tekoši ģenerācijai.
2. Infekciozo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas plānošana saskaņā ar pētījumu rezultātu analīzi, ietverot atbilstošo normatīvo aktu izstrādi.
3. Veselības aizsardzības sistēmas organizāciju kā bīstamo atkritumu ģeneratoru reģistrācija, atļauju režīma sakārtošana, kontroles organizācija, atkritumu apsaimniekošanas finansēšanas sistēmas organizācija (iekļaujot sistēmā apdrošināšanas kompānijas, pašvaldību finanšu līdzekļus, u.c.).

Infekciozo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas ieviešana cieši jākoordinē ar Labklājības ministriju, attiecīgi sadalot atbildības sfēras.

Atbildīgās institūcijas par projekta realizāciju – VARAM Investīciju departaments, Vides aizsardzības departaments, Bīstamo atkritumu projekta ieviešanas vienība, pašvaldības.

Naftas produktu atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveide

Direktīva 75/439/EEC nosaka, ka valsts administrācijai jānodrošina droša naftas produktu savākšanas un pārstrādes vai deponēšanas sistēma. Pašlaik vairākās uzņēmējdarbības nodarbojas ar naftas produktus saturošu atkritumu savākšanu un pārstrādi. Bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas ieviešanas pasākumu ietvaros jānodrošina šo uzņēmumu kontrole atbilstoši likumdošanai. Ja brīvai tirgus nenodrošina šo funkciju veikšanu, valdībai jānozīmē viena vai vairākas organizācijas, kuras adekvāti veikt nepieciešamās funkcijas. Šim nolūkam nepieciešams veikt tādus pat pasākumus kā vispārējās sistēmas sakārtošanā, t.i. atļauju, uzskaites un kontroles sistēmas sakārtošana, lai nepieciešamības gadījumā kompetentā institūcija varētu veikt regulējošas funkcijas.

Atbildīgās institūcijas par projekta realizāciju – VARAM Investīciju departaments, Vides aizsardzības departaments, Bīstamo atkritumu projekta ieviešanas vienība.

Sadzīves BA apsaimniekošanas izveide

Sadzīves atkritumu bīstamās komponentes adekvātas apsaimniekošanas sistēmas ieviešanai nepieciešams izveidot atbilstošu normatīvo aktu sistēmu saskaņā ar likumu par sadzīves atkritumiem un likumu par bīstamajiem atkritumiem, kā arī organizēt praktisko darbību sekojošos virzienos:

- radīt saiti ar valsts sadzīves apsaimniekošanas programmu "500-", izveidojot pārkraušanu staciju tīklu jaunbūvējamās sanitārajās sadzīves atkritumu izgāztuvēs un nepieciešamības gadījumā arī citos specifiskos objektos. Jāorganizē atkritumu šķirošana sanitārajās sadzīves atkritumu izgāztuvēs. Plānveidīgi jāievieš atkritumu šķirošana to rašanās vietā – dzīvojamajos rajonos.
- jāizveido mazizmēra sadzīves bīstamo atkritumu savākšanas sistēma, iekļaujot sistēmā saimniecības preču tirdzniecības organizācijas, degvielas uzpildes stacijās, izveidojot stacionāros vai mobilos atkritumu pieņemšanas punktus.
- jānodrošina iespēja iedzīvotājiem nodot nolietoto sadzīves tehniku (saldējamus skapjus, sadzīves elektrotehniku) pārkraušanas stacijās.

Azbesta atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveide

Eiropas Savienības direktīvas 87/217/EC attiecas uz azbesta izstrādājumu ražošanu, izmantošanu un atmosfēras, ūdens un augsnes piesārņojuma ierobežošanu ar azbesta šķiedrām.

Patlaban galvenais azbesta atkritumu industriālais ģenerators ir Brocēnu šifera kombināts, kurš apsaimnieko azbesta atkritumu izgāztuvi Brocēnos. Pēc starpvalstu vienošanās azbestu saturošu jumta pārsegumu ražošana tiks izbeigta 2 – 3 gadu laikā, tādējādi pēc šī produkta ražošanas pārtraukšanas galvenais azbesta atkritumu avots būs atkritumi no ēku un inženiertehnisko būvju izolācijas materiāliem, jumta pārklājumiem, kā arī dekoratīvie materiāliem, kuri radīsies remonta vai nojaukšanas rezultātā.

Azbesta atkritumi saskaņā ar ES normatīvajiem aktiem jānoglabā bīstamo atkritumu poligonā veicot iepriekš adekvātu to iesaiņošanu, lai novērstu iespējamo atmosfēras piesārņojumu ar azbesta šķiedrām.

Azbesta atkritumu apsaimniekošanas sistēmas ieviešanas galvenie etapi:

- Brocēnu azbesta atkritumu izgāztuve pēc attiecīgā produkta ražošanas ir jāslēdz, jo tā neatbilst ES prasībām, kādas ir uzstādītas šāda veida objektiem;
- jāizstrādā normatīvie akti saskaņā ar Eiropas Savienības direktīvu prasībām, kuri paredz, ka ēkas īpašniekam vai būvuzņēmējam pirms ēku remonta vai nojaukšanas ir jāsaskaņo kompetentā institūcijā ēku remonta vai nojaukšanas plāns, kurā ir detalizēti aprakstīts azbesta atkritumu apsaimniekošanas plāns, t.i. kāds daudzums azbestu saturošu atkritumu tiks iegūts, un kādā veidā notiks tā iepakošana un galējā deponēšana;
- jānodrošina azbesta atkritumu deponēšana poligonā, kā arī atbilstoša kontroles organizāciju darbība.

Atbildīgās institūcijas par projekta realizāciju – VARAM Vides aizsardzības departaments, Būvniecības departaments, Bīstamo atkritumu projekta ieviešanas vienība.

Avāriju gadījumos radušos bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveide

Galvenais uzsvars avāriju gadījumos radušos bīstamo atkritumu apsaimniekošanā liekams uz avāriju novēršanas preventīvajiem pasākumiem.

Eiropas Savienības direktīva 82/501/EEC (Seveso I) nosaka industriālo uzņēmumu operatoru un institūciju pienākumus, kuri vērsti uz risku identifikāciju un kontroli lielu avāriju iespējas gadījumā cietzemē izvietotajiem rūpniecības uzņēmumiem.

Direktīva 82/501/EEC 1999. gada februārī tiks aizstāta ar direktīvu 96/82/EEC (Seveso II). Seveso II direktīva mērķis ir novērst, kontrolēt un minimizēt radušos piesārņojumu iespējamās avārijas gadījumā. Direktīva stiprina drošības vadību, rīcības plānošanu avāriju gadījumos un ievieš jaunas plānošanas/vadības metodes.

Latvijā patlaban saistībā ar lielu avāriju, kurā ir iesaistītas bīstamas vielas ir spēkā sekojoši normatīvie akti:

- Likums par civilo aizsardzību. (1992),
- Likums par bīstamo iekārtu tehnisko uzraudzību (1995),
- Likums par vides aizsardzību (1991),
- Likums par fizikālo plānošanu (1998),
- Likums par ķīmiskajiem produktiem un ķīmiskajām vielām (1998),
- Noteikumi par ugunsdrošību (1997).

Sagatavošanā ir Pagaidu noteikumi par lielo ķīmisko avāriju bīstamības kontroli un riska vadību.

Seveso direktīvas darbība neattiecas uz bīstamo materiālu pārvadājumiem, kā arī uz tādiem objektiem kā atkritumu izgāztuvēm. Tādejādi ar transportu saistīto avāriju novēršana un riska vadība jāorganizē saskaņā ar citiem normatīvajiem aktiem. Lielu avāriju, kur iesaistītas ķīmiskas vielas, novēršanā būtiska nozīme ir attiecīgās direktīvas normu iekļaušana Latvijas likumdošanā un attiecīgās likumdošanas ieviešana un kompetento organizāciju izveide.

Seveso direktīva Latvijas Republikā attiecas uz apmēram 50 uzņēmumiem.

Bez preventīvajiem pasākumiem, kuru mērķis ir minimizēt avārijas iespējas, jāorganizē avāriju gadījumā radušos bīstamo atkritumu operatīvas savākšanas un deponēšanas organizacionālā un infrastruktūra. Jāveido sadarbība ar Iekšlietu ministrijas ugunsdzēsības un glābšanas dienestu, kuram jānodrošina operatīva avārijas seku likvidēšana, radušos atkritumu savākšana. VARAM struktūrām (Reģionālajām vides pārvaldēm, Valsts Vides inspekcija) veic sekojošas funkcijas: piedalās avāriju radīto seku likvidēšanā, saskaņo vides aizsardzības pasākumus, sniedz ekspertu konsultācijas, rekomendācijas un norādījums vides aizsardzībā, saskaņo vides

attīrīšanas un atjaunošanas pasākumus, kā arī avārijas laikā radušos atkritumu pārstrādes vai utilizācijas veidu un pagaidu uzglabāšanas vai apglabāšanas vietu. Apsaimniekošanas sistēmā jāiekļauj arī citu ministriju struktūras.

Atbildīgās institūcijas par projekta realizāciju – VARAM Investīciju departaments, Vides aizsardzības departaments, Iekšlietu ministrija, Labklājības ministrija, Zemkopības ministrija, Bīstamo atkritumu projekta ieviešanas vienība.

Ostu atkritumu apsaimniekošana

Ostu atkritumi ir uzskatāmi par sevišķu atkritumu grupu, kuru apsaimniekošanu regulē vairākas konvencijas. Pašlaik ostu atkritumu bīstamā komponente nonāk sadzīves atkritumu izgāztuvēs. Lai ieviestu adekvātu ostu atkritumu apsaimniekošanu nepieciešams:

- Veikt tehniski ekonomiskā pamatojuma novērtējuma pētījumus Latvijas ostās.
- Izstrādāt apsaimniekošanas plānu.
- Izveidot atbilstošos infrastruktūras objektus ostās (pārkraušanas stacijas).
- Iekļaut ostas pārējo bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmā, kad tā būs nodrošināta ar galvenajiem infrastruktūras objektiem.

Latvijas „Karstie punkti”, to sanācības pasākumi

Latvijas teritorijā atrodas vairāki objekti, kuri, uzskatāmi par problemātiskiem no vides aizsardzības viedokļa, jo iepriekšējā saimniekošanas sistēmā nebija pievērsta atbilstoša uzmanība bīstamo atkritumu apsaimniekošanai un tādējādi tika radītas atkritumu izgāztuves ar neadekvātām aizsardzības iekārtām, vai pilnīgi bez tām. Par šādiem objektiem ir uzskatāmi: farmaceitiskās rūpnīcas bīstamo atkritumu novietne Olainē, ādu pārstrādes rūpniecības atkritumu izgāztuve Jelgavā, sērskābā gudrona dīķi Inčukalnā, rūpniecisko atkritumu izgāztuve Demenē.

Šajos objektos ir veikta virkne pētījumu, lai noskaidrotu piesārņojuma sastāvu, koncentrācijas, izplatības areālus un to izplatīšanās dinamiku. Tiek veikti monitoringa pasākumi.

Patlaban nav pieejami finansu resursi šo objektu plānveida sanācijai, tāpēc ir nepieciešams izstrādāt un realizēt atsevišķus projektus šo objektu sanācijai, pēc iespējas piesaistot Latvijas un ārvalstu finansu līdzekļus.

BA apsaimniekošanas sistēmas ieviešanas finansēšanas avoti

Bīstamo atkritumu sistēmas attīstības finansēšanu Latvijā tiek plānots turpināt no sekojošiem finansu avotiem: valsts budžets, bilaterālie dāvinājumi, ES Pirmstrukturālie fondi, bīstamo atkritumu ražotāju līdzekļi. Īpaša uzmanība tiks pievērsta privātā sektora iesaistīšanai sistēmas finansējumā.

Valsts budžeta līdzekļi prioritāri tiks novirzīti atkritumu saimniecības attīstībai: dedzināšanas iekārtas iegādei un bīstamo atkritumu galējās deponēšanas poligona būvniecībai. Valsts atbalsts līdz 2004. gadam tiek plānots arī bīstamo atkritumu saimniecības uzturēšanas un apsaimniekošanas izdevumu segšanai.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija plāno iespēju robežās bīstamo atkritumu sistēmas attīstības finansēšanā piesaistīt bilaterālos dāvinājumus. Tie varētu tikt izmantoti tehniskās palīdzības sniegšanai, problēmjautājumu analīzē (piem., pētījumi par optimālāko sadzīves bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveidi, vai azbesta atkritumu apsaimniekošanas izveidi. Konkursā par bīstamo atkritumu dedzinātāja iegādi paredzēts mehānisms bilaterālo līdzekļu piesaistei. Konkrēti, starptautiskajā konkursā vērtēs gala cenu, kas jāmaksā Latvijas valdībai par dedzinātāja iekārtas iegādi, tādējādi radot ieinteresētību potenciālajos starpvalstu piedāvātajos piesaistīt dāvinājumus no valdības. ES Phare

programmas līdzekļi tiks piesaistīti likumdošanas saskaņošanai ar ES atbilstošajām prasībām un kompetento institūciju stiprināšanai.

5. tabula. Bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas infrastruktūras objektu izveides izmaksas.

Objekts	Investīciju izmaksas
Galējās deponēšanas poligons	8 – 11 MLVL
Dedzināšanas iekārta	1 – 3 MLVL

BA apsaimniekošanas sistēmas finansēšanas mehānisma attīstīšanas plāns

BA noglabāšanas galējās deponēšanas poligonā dotēšana

Bīstamo atkritumu galējās deponēšanas poligona vietas izvēlei, letekmes uz vidi novērtējumam, būvniecībai un konkursa materiālu sagatavošanai plānots novirzīt valsts budžeta līdzekļus un ES Phare programmas līdzekļus. ES Phare programmas ietvaros tiks finansēta poligona vietas izvēle, un ietekmes uz vidi novērtējums. Konkursa materiālu sagatavošanai un būvniecībai finansējums paredzēts no valsts budžeta un ES Pirmstrukturālajiem fondiem.

Tā kā poligonā paredzēts noglabāt arī Gardenes bīstamo atkritumu pagaidu novietnē uzglabāto bezsaimnieka pesticīdu likvidēšanā iegūtos produktus, pirmajos gados poligona apsaimniekošanai un uzturēšanai paredzēts arī valsts atbalsts.

Pakāpeniska dotācijas samazināšana

Valsts atbalsts poligona apsaimniekošanai un uzturēšanai paredzēts līdz 2004. gadam. Poligona apsaimniekošanas un uzturēšanas funkcijas atbilstoši MK lēmumam veiktu a/s BAO. Tā kā poligonā tiktu noglabāti arī no jauna saražotie rūpnīcu un sadzīves bīstamie atkritumi, kurus nav iespējams pārstrādāt vai izmantot atkārtoti, tad Bīstamo atkritumu apsaimniekošanas organizācijai izstrādātu biznesa plānu, un izstrādātu tarifu projektu, lai, pakāpeniski samazinoties valsts dotācijai, no 2004. gada tā varētu nodrošināt bīstamo atkritumu deponēšanas poligona apsaimniekošanu un uzturēšanu, bez valsts līdzfinansējuma.

„Piesārņotājs maksā” principa ieviešana

ES 5. vides rīcības programma un Latvijas vides politikas plāns kā galveno principu definē "piesārņotājs maksā". Tādējādi, izdevumi par bīstamo atkritumu transportēšanu un deponēšanu vai pārstrādi, jāsedz bīstamo atkritumu ražotājiem. "Piesārņotājs maksā" principa ieviešana ir iespējama tikai radot spēcīgu un efektīvu atļauju, kontroles un uzskaites administratīvo sistēmu.

Latvijas finansu resursu izmantošana

Bīstamo atkritumu problēmu risināšanai privātā sektorā, efektīvi var tikt izmantoti līdzekļi no Vides Investīciju fonda. Vides Investīciju fonds izsniedz kredītus ar atvieglotiem noteikumiem, videi draudzīgu projektu realizācijai. Īpaši nozīmīgs šis finansu mehānisms varētu būt sadzīves bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstībā.

ES pirmsstrukturālo fondu izmantošanas iespējas

Eiropas Komisijas dokumentā Agenda 2000 dota informācija par palielinātu finansiālu atbalstu asociētajām valstīm no 2000. gada. Papildus jaunajai Phare programmai, Latvija saņems finansējumu arī no pirmspievienošanās strukturālā fonda - ISPA.

ISPA fonds (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession) izveidots, lai finansētu lielos vides un transporta infrastruktūras projektus. Lai arī vēl nav iezīmēts finansējums katrai Phare valstij, ir definēti kritēriji, kas saistīti ar iedzīvotāju skaitu, valsts teritorijas lielumu un IKP. Papildus kritērijs ir katras valsts "trūkumi" esošajā infrastruktūrā. Ļoti aptuvens finansējuma apjoms ISPA projektiem Latvijā būtu saistāms ar Latvijas iedzīvotāju skaita attiecību pret kopīgo asociēto valstu iedzīvotāju skaitu (2,5 Finansējums paredzēts 50:50 videi un transportam, tādējādi prioritāriem vides investīciju projektiem varētu ik gadus tikt novirzīti 15-20MECU.

Eiropas Komisijas likumprojekts ISPA ieviešanai vides sektorā kā prioritāti definē arī atkritumu saimniecības projektus. Priekšnoteikumi EK finansējuma saņemšanai ir ES vides prasību ieviešana. ISPA finansējums var tikt piešķirts kā dāvinājums, atmaksājams dāvinājums, subsīdija aizdevuma procentu nomaksai, piedalīšanās riska kapitālā u.c. VARAM plāno ISPA līdzekļus dāvinājuma veidā novirzīt deponēšanas poligona celtniecībai. Atbilstoši ISPA likumprojektam, Latvijai jānodrošina līdzfinansējums vismaz 25% apmērā.

Stratēģijas ietekmes uz vidi novērtējums

Stratēģijas ieviešanas ietekmi uz vidi var novērtēt novērtējot ietekmi uz vidi tiem infrastruktūras objektiem, kuri tiks iekļauti bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmā. Kā galvenie infrastruktūras objekti, kuri tiks iekļauti bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmā jāmin bīstamo atkritumu sadedzināšanas iekārta, galējās deponēšanas poligons un pārkraušanas stacijas.

Visi stratēģijas objekti tiks ieviešanai nepieciešamie infrastruktūras objekti tiks izveidoti vadoties no Eiropas Savienības direktīvu prasībām un, ņemot vērā pašreiz spēkā esošās Latvijas likumdošanas un stratēģijas ieviešanas gaitā no jauna pieņemamo normatīvo aktu prasībām.

Bīstamo atkritumu sadedzināšanas iekārtas darbības rezultātā iespējami vairāki faktori, kuri var radīt nelabvēlīgu ietekmi uz vidi:

- **Atmosfēras piesārņojums.** Iekārtas sākotnējās ekspluatācijas laikā tiks likvidēti Gardenes pagaidu novietnē savāktie pesticīdi, kuri pēc savas ķīmiskās dabas ir komplicēti savienojumi, kas tādējādi uzliek augstas prasības izplūdes gāzu attīrīšanas iekārtām. Lai nodrošinātu iekārtu darbību atbilstoši vides aizsardzības prasībām, tiks veikts galveno piesārņojuma komponentu koncentrāciju izplūdes gāzēs nepārtraukts monitorings, kā arī periodiskas pārbaudes citiem komponentiem, kuru koncentrāciju nepārtraukts monitorings nav iespējams vai to klātbūtne izplūdes gāzēs ir iespējams tikai likvidējot specifiskus atkritumu veidus. Veicot šādus kontroles pasākumus ir iespējams minimizēt atmosfēras piesārņojuma risku, operatīvi regulējot procesa parametrus. Iekārtas vēlākā darbības stadijā potenciālā nelabvēlīgā ietekme uz vidi samazināsies, jo šādu specifisku atkritumu ģenerācijas daudzums Latvijas Republikā ir sagaidāms neliels (to pašreizējā ģenerācija tiek vērtēta apmēram 100 t/gadā).
- **Ūdens un augsnes piesārņojums.** Iekārta ekspluatācija var radīt augsnes un ūdens vides piesārņojumu nepareizas ekspluatācijas un tehnoloģisko režīmu neievērošanas gadījumā. Pārsvārā šāds piesārņojums var rasties likvidējamo atkritumu glabāšanas, iekraušanas un transportēšanas operāciju laikā. Patlaban likvidējamie atkritumi tiek glabāti pagaidu novietnē, kura atbilst visiem Eiropas Savienības noteikumiem, to iepakojums ir atbilstošs noteikumiem. Bīstamo atkritumu likvidācijas procesā radušos atkritumus, kuri sastāvēs no pelnu frakcijas un izplūdes gāzu attīrīšanas produktiem, paredzēts savākt atbilstošā tarā un novietot pagaidu glabātuvē Gardenē līdz tos būs iespējams noglabāt bīstamo atkritumu galējās deponēšanas poligonā tādējādi samazinot risku, ko varētu radīt videi šāda veida atkritumi.

Ņemot vērā iekārtas specifiku, tās paaugstināto riska faktoru attiecībā uz vides un darba aizsardzību, kā arī lai novērstu potenciālos ļaunprātīga rakstura starpgadījumus nepieciešams nodrošināt objektu ar attiecīgu apsardzes režīmu.

Alternatīvie varianti. Kā alternatīva bīstamo atkritumu sadedzināšanas iekārtas uzstādīšanai Latvijā var tikt uzskatīts to eksports uz Eiropas Savienības dalībvalstu sertificētiem pārstrādes

uzņēmumiem. Šāda izvēle var novērst riskus videi, kuri ir saistīti ar pašu atkritumu likvidācijas procesu Latvijā, bet tajā pat laikā nenovērš riskus, kuri saistīti ar atkritumu transportu. Tādejādi, pieņemot šo alternatīvu, pastāv bīstamu vielu noplūdes vidē iespēja, kura, ņemot vērā likvidējamo atkritumu toksiskuma augstāko pakāpi salīdzinājumā ar to pārstrādes produktiem, nav vēlama. Bez tam jāņem vērā, ka eksporta alternatīva ir ekonomiski neizdevīgāka. Salīdzināmās izmaksas var atšķirties vairākas reizes.

Izvēloties alternatīvu, kura saglabā "status quo", t.i. turpināt savāktu bīstamo atkritumu uzglabāšanu pagaidu novietnēs, ir sagaidāms, ka ilgākā laika posmā, ņemot vērā atkritumu ķīmisko agresivitāti, notiks to noplūde vidē no esošā iepakojuma. Neorganizējot pagaidu glabātuvēs uzkrāto atkritumu likvidāciju, tiek tiktu kavēta to apsaimniekošanas sistēmas izveide un tiktu nelietderīgi izmantotas jau izdarītās investīcijas infrastruktūras izveidošanai.

Bīstamo atkritumu galējās deponēšanas poligons. Infrastruktūras objekts tiks izveidots saskaņā ar likumdošanu un normatīvajiem aktiem. Eiropas Savienības direktīvas projekts par bīstamo atkritumu galējās deponēšanas poligonu uzstāda prasības gan ģeogrāfiskajai vietai, kurā var tikt izveidots poligons, gan arī poligona inženiertehniskajam plānojumam. Šīs prasības ir vērstas, lai novērstu iespējamo gruntsūdeņu un augsnes piesārņojumu. Poligona izveide nav pieļaujama teritorijās, kuras nosaka Latvijas Republikas Aizsargjoslu likums, tādejādi likumdošana nodrošina bioloģiskās daudzveidības apdraudētības riska samazināšanu, kā arī samazina riskus specifisku objektu tādu kā poligons un ostas, gāzu krātuves, energoapgādes objekti, u.c. mīdiedarbības rezultātā.

- **Atmosfēras piesārņojums.** Poligona ekspluatācijas laikā atkarībā no tajā noglabājamo atkritumu struktūras ir iespējama atmosfēras piesārņošana ar dažādām vielām pārsvarā putekļu veidā. Lai samazinātu iespējamo atmosfēras piesārņojumu ir nepieciešams izstrādāt un pieņemt normatīvos aktus, kuri regulētu atkritumu iesaiņošanu (piem. azbesta atkritumi), poligona darbības tehnoloģiju, piemēram, tā pārklāšanas reglamentu vai pasākumus, kuri jāveic, lai nepieļautu putekļu un gāzu nonākšanu atmosfērā.
- **Augsnes un ūdeņu piesārņojums.** Saskaņā ar Eiropas Savienības direktīvas priekšlikuma prasībām bīstamo atkritumu deponēšanas poligoni drīkst tikt izvietoti vietās, kuras nodrošina pazemes ūdeņu aizsardzību no iespējamā piesārņojuma. Pazemes ūdens nesošajiem slāņiem jābūt aizsargātiem ar dabīga māla slāņi, kura biezums ir pieci metri un filtrācijas koeficients $K < 1.0 \times 10^{-9}$ m/s. Ja šāda dabīga barjera poligona celtniecībai izvēlētajā vietā neeksistē, tad ir nepieciešams izveidot mākslīgu inženiertehnisku barjeru, kura nodrošinātu pazemes ūdeņu un augsnes aizsardzību no potenciālā piesārņojuma. Poligona inženiertehniskajā aprīkojumā tiks paredzēta iespēja savākt, kontrolēt un nepieciešamības gadījumā attīrīt infiltrātu.

Kopumā bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas ieviešana Latvijā radīs pozitīvu efektu uz vidi. Samazināsies piesārņojuma iespējas no nekontrolētām darbībām ar bīstamajiem atkritumiem, tiks radīta nacionāla mēroga atkritumu apsaimniekošanas administrēšanas sistēma, normatīviem atbilstoši infrastruktūras objekti un to apsaimniekošanas struktūras. Rezultātā samazināsies bīstamo atkritumu izplatība, tie tiks koncentrēti speciālās pārstrādes vai deponēšanas vietā, kas kopsummā samazinās ar bīstamajiem atkritumiem saistītos riskus.